

Arvoisa vastaanottaja!

Päätimme tänä vuonna julkaista kahden tiedotteen sijaan kolme tiedotetta, koska asiaa on niin paljon. Tästä tiedotteesta 2/2011 löydät tiivistelmät maatiaiskan kesäpäivien yhteydessä pidetystä teurastuskurssista ja perinteisestä seminaarista. Tiedote 3/2011 ilmestyy tämän vuoden lopulla ja sen yhteydessä täytettäviksenne tulevat myös vuosiraportit 2011.

”Kukon elämä on lyhyt, mutta iloinen” - Teurastuskurssi Lieksassa 3.7.2011

Teksti ja kuvat: Terhi Nikkonen, Kansallisen eläingenivaraohjelman koordinaattori/MTT

Maatiaiskan säilytysohjelman kesäpäivien toisen päivän ohjelmaan kuului tänä vuonna teurastuskurssi. Osallistujia oli runsaasti – yli 30, joten kurssille oli selvästi tilausta. Kurssi pidettiin Erkki Kettusen tilalla Lieksassa. Aihe voi kuulostaa karulta ja monet ihmettelevätkin, että miten teurastus liittyy säilyttämiseen, mutta liittyhän se ja varsin läheisesti vielä.

Lähiruokaa parhaimmillaan

Säilytysohjelmaan kuuluvia suositellaan lisäämään kanakantaa vuosittain. Usein haudotuista munista kuoriutuu haluttujen kanojen ja siitoskukkojen lisäksi myös ”ei-toivottuja” kukkoja. Kukkojen pito pidemmän päälle samoissa tiloissa voi olla hankalaa. Ne vievät tilaa ja pahimmassa tapauksessa eivät tule toimeen toistensa kanssa, vaan voivat tapella verissä päin. Pieni kanaparvi ei välttämättä kestä useita liian innokkaita kukkoja, vaan stressaantuvat siitä. Näin ollen sekä kukkojen että kanojen hyvinvointia ajatellen on järkevää harventaa kukkokantaa. Itse kasvatetuista kukoista saa myös erinomaista, eettistä lihaa ja herkullista lähiruokaa.

Teurastustilanne ja lihankäsittely käytiin selkeästi läpi

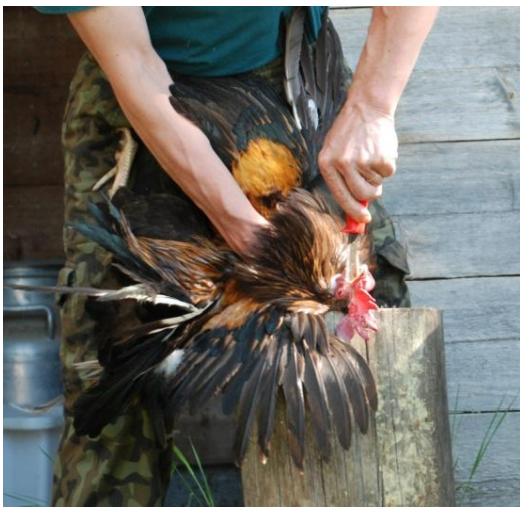
Saimme opettajaksi kurssille Itä-Suomen yliopistosta biologian lehtori Juha Asikaisen. Juhalla on vaimonsa kanssa oma pieni tila, jossa kasvatetaan lähinnä peltopyyitä. Suurin osa pyistä menee teurastamolle, mutta osa myös teurastetaan kotona. Juha kertoi teurastustilanteesta ja lihan käsittelystä hyvin selkeästi. Kurssilla seurassimme Erkin yhden horniolaisen kannan kukon sekä Juhan kahden peltopyyn teurastuksen.

Kunnon teurastusvälineet ovat kaiken a ja o

Noin 4 kuukauden ikäinen kukko on jo ihan hyvän ikäinen pataan laitettavaksi. Kukolle kannattaa pitää paastopäivä ennen teurastusta, jolloin suoli ja kupu ovat tyhjät, eikä ruho pilaannu niin nopeasti.

Ennen kuin kukkoja aletaan ottaa hengiltä, on kaikkien teurastukseen vaadittavien välineiden oltava käden ulottuvilla. Sulkien irrottamista varten tarvitaan kuumaa vettä. Veden lämpötilan tulisi olla vähintään 62°C, mutta vesi ei saa olla kuitenkaan liian kuumaa, koska kiehuva vesi polttaa ihon. Vettä kannattaa varata noin 10 litraa/lintu. Lisäksi tarvitaan hyvä, terävä puukko, puhdas pöytä, juoksevaa vettä sekä tukeva pölkky.

Kukon tappaminen

Juha tainnutti ensin kukon lyömällä napakasti kalikalla kukkoa päähän ja tämän jälkeen verenlasku tapahtui nopealla puukon pistolla kitalakeen. Myös vesurilla tai kirveellä kaulan lyöminen poikki on hyvä tapa. Tällöin verenlaskua ei tarvitse tehdä erikseen ja kukosta on varmasti henki pois. Niskojen nykäisyä Juha ei suositellut, koska kaula voi venyä yllättävänkin paljon ja tällä voidaan aiheuttaa kukolle tarpeetonta kärsimystä.

Kukot räpistelevät siipiään monesti pitkään verenlaskun jälkeenkin. Sanonta ”juosta kuin päätön kana” pitää siis paikkansa ja päätön lintu voi lentää pitkälle. Räpistelystä ei tarvitse hätäntyä – eläin ei tässä vaiheessa enää tunne mitään, kyse on vain lihasreflekseistä.

Veret lasketaan ämpäriin ja tämän jälkeen kukko kastetaan kuumaan veteen. Mikäli vesi on riittävän kuumaa, ei lintua tarvitse pitää vedessä kuin pieni hetki, minkä jälkeen höyhenet lähtevät irti helposti kynimällä. Nahka voidaan myös nylkeä, jos kyniminen on liian työlästä ja kukon nahkaa ei haluta säästää. Esimerkiksi sulkasadon aikaan kyniminen voi olla melko hankalaa, samoin kuin silloin, jos vesi ei ole tarpeeksi lämmintä.

Suolistus

Nylkemisen tai kynimisen jälkeen kukko voi jäähtyä hetken vaikka kylmässä vedessä ennen suolistusta.

Suolistus kannattaa tehdä kuitenkin noin tunnin sisällä taposta.

Jalat ovat likaiset, joten niistä kannattaa yrittää päästä pian eroon. Nivelen kohdalta viilletään puukolla ja väännetään käsin irti.

Kaula otetaan katkaisemalla ja vetämällä pois. Kaulanahka voidaan jättää suojaamaan rintaa. Henkitorvi ja ruokatorvi poistetaan.

Jotta suolistoon päästään käsiksi, täytyy ihoon tehdä viilto. Nahkaa nostetaan ylöspäin ja viilto tehdään poikittain. Koko suolistuksen ajan ollaan erityisen varovaisia, ettei viilletä tai katkota suolia.

Peräpäästä ulosteet pestään pois.

Aukkoa suurennetaan varovasti puukon avulla, mutta yhä ollaan hyvin varovaisia suolien kanssa.

Käsi työnnetään rohkeasti sisään ja otetaan lihasmahan etupuolelta ote. Kaikki tavarat saadaan näin vedettyä käsin ulos.

Suoliston lisäksi sisältä poistetaan vielä kivekset ja sydän. Keuhkot revitään sormin, ne sijaitsevat sydämen selkäpuolella selkärankaa vasten. Munuaiset voi poistaa tai jättää oman maun mukaan.

Suolistuksen jälkeen ruho huuhdellaan ja jäädytetään kylmässä vedessä.

Tämän jälkeen kukon voi laittaa pakkaseen joko kokonaisena tai paloiteltuna. Esimerkiksi koivet ja rintafileet voi ottaa erikseen ja muut palat keittää ja laittaa sitten pakkaseen. Lisäksi sydän, lihasmaha ja ainakin nuorten eläinten maksa ovat käyttökelpoisia. Kaulat maistuvat koirille. Kylmäketjusta on muistettava pitää huolta, etteivät lihat pilaannu.

Kurssi oli onnistunut

Kurssille osallistujat olivat hyvin tyytyväisiä kurssin antiin ja opetukseen. Kurssin jälkeen on helpompaa alkaa tositoimiin, kun tietää mitä tekee. Yleisö toiveissa olisi vielä kurssi, jossa ns. demonstraatiokukkoja olisi enemmän ja jokainen pääsisi itse valvonnan alla harjoittelemaan teurastusta. Katsotaan, jos kukkoja löytyisi riittävästi ja saisimme sellaisenkin kurssin järjestettyä! Kiitos vielä Juhalle, Erkille ja Birgitille sekä kaikille osallistujille mukavasta päivästä!

Maatiaiskan seminaarissa käsiteltiin maatiaiskan säilytyksen nykytilaa, kanojen tautitilannetta, sukusiitosta ja maatiaisten merkitystä kasvattajilleen

Teksti ja kuva: Terhi Nikkonen, Kansallisen eläingenivaraohjelman koordinaattori/MTT

Perinteisiä maatiaiskan kesäpäiviä vietettiin tänä kesänä Lieksassa helteiden helliessä. Lauantaina pidettiin teurastuskurssi Erkki Kettusen tilalla ja sunnuntaina järjestettiin varsinainen seminaari Kestikievari Herranniemessä. Osallistujia oli seminaarissa reilut kaksikymmentä.

Säilyttäjiä motivoivat kontaktit

Seminaarin avasi professori Asko Mäki-Tanila MTT:ltä ja Erkki Kettunen aloitti säilyttäjän puheenvuorolla. Erkki on jo pitkänlinjan säilyttäjä, joka aloitti savitaipaleen kanoilla, mutta innostui myöhemmin horniolaisesta kannasta ja vaihtoi näin ollen säilytettävää kantaa. Tällä hetkellä hänellä on tilallaan 12 kanaa ja kukko. Erkki puhui säilytysohjelmasta positiivisesti. Hänen mukaansa ohjelman ansioista uudet innostuneet ihmiset ovat ottaneet kanoja. Erkilläkin puhelin soi useasti ja kanoja menee kaupaksi hyvin. Kontaktit samanmielisten kanssa jaksakin innostaa jatkamaan säilyttäjänä.

Kansallinen eläingenivaraohjelma ja sen alla maatiaiskan säilytysohjelma jatkavat porskuttamistaan MTT:n koordinoimina

Säilyttäjän puheenvuoron jälkeen Terhi Nikkonen MTT:ltä kertoi kansallisen eläingenivaraohjelman toiminnasta. Terhi selvensi ohjelman tavoitteita ja toimintaa ja kuunteli säilyttäjien muutosehdotuksia maatiaiskan säilytysohjelmaa koskien. Vuosiraporttiin tuli runsaasti uusia ideoita. Sekä säilyttäjäsopimus että vuosiraportti tullaan syksyn aikana uudistamaan.

Asko Mäki-Tanila kertoi tarkemmin maatiaiskan säilytysohjelman kuulumisista. Säilyttäjien määrä ohjelmassa kasvaa koko ajan ja vuoden 2010 lopussa maatiaiskanoja oli jo yli 3000.

Sukusiitos maatiaiskanalla

Sukusiitoksesta, sen riskeistä ja hallinnasta puhui Terhi Nikkonen. Kävimme läpi sukulaisuussuhteen, sukusiitosasteen ja sen muutoksen sekä tehollisen populaatiokoon peruskäsitteitä ja geneettisen hallinnan yksinkertaisia peukalosääntöjä. Maatiaiskanapopulaatiossa geneettistä vaihtelua on pyritty ylläpitämään eri kantojen avulla. Näin ollen tehollinen populaatiokoko koko maatiaiskanarodulla on suhteellisen suuri ja sukusiitosasteen muutos pysyy hallinnassa. Monet kannat ovat kuitenkin hyvin pieniä ja niissä on sukusiitosaste kasvaa liian suurella nopeudella.

Yksi tapa säilyttää mahdollisimman paljon vaihtelua on pitää useita kukkoja samassa laumassa, mutta tässä voi tulla käytännön ongelmia, jos tilaa ja kanoja ei ole tarpeeksi ja kukot eivät tule toimeen keskenään. Lähisukulaisten parituksia voi välttää myös muodostamalla erilaisia siitosryhmiä. Kukkojen vaihto jalostusringissä on hyvin tehokas tapa vähentää sukusiitosta, mutta elävien eläinten vaihdossa on tautiriskejä. Yksi tapa vähentää tautiriskejä ja käyttää ”jalostusrinkiä” on ottaa toisesta kanaloista siitosmunia ja haudottaa uudet kukot munista asti. Toivottavasti saamme pian myös käyttöömmme molekyylogeneettisen tutkimuksen tuloksia kantojen välisistä geneettisistä etäisyyksistä, jolloin toisilleen läheisiä kantoja voitaisiin yhdistää.

Tarttuvat taudit pidetään kurissa huolellisella tautisuojauskella

Viranomaisnäkökulmaa kanojen tarttuvista taudeista tarjosi Jenni Kiilholma Evirasta. Eläintaudit jaetaan eläintautilain nojalla helposti leviäviin, vaarallisiin, valvottaviin ja muihin eläintauteihin. Helposti leviäviä, vaarallisia ja valvottavia eläintauteja kutsutaan yhteisnimellä vastustettavat eläintaudit. Suomen siipikarjan tautitilanne on erinomainen - vuonna 2010 ei epäilty kertaakaan vastustettavia tauteja siipikarjalla.

Keväällä harrastekanalaita kuohuttanut IB-tilanne puhutti myös seminaarissa. Vieläkään ei tiedetä, mikä IB-kanta Suomessa on. Tauti on hyvin muuntuvanainen, eivätkä kaikki kannat välttämättä aiheuta samoja oireita. Maatiaisilla ei ole raportoitu olevan juurikaan oireita, joten ne saattavat olla muita kanarotuja vastustuskykyisempiä IB:tä vastaan. Varsinaisia tutkimustuloksia asiasta ei kuitenkaan ole. Koska IB-viruskanta ei ole saatu selvitettyä, ei myöskään rokotetta voida ottaa käyttöön. Eviran toimintaohjeissa on kuitenkin mainittu, että tilanteessa, jossa kaikki eläimet määrätään lopetettavaksi, uhanalaiset kannat säilytetään, eristetään ja desinfioiduista munista haudotetaan uusi kanakanta.

Kaikilla tiloilla tuotantosuunnasta riippumatta tautisuojaus on erittäin tärkeää. Lintuja tulee hankkia vain tiloilta, joiden eläinten terveydentila tunnetaan. Taudinaiheuttajat voivat siirtyä kanoihin luonnonvaraisista linnuista tai toisilta tiloilta välineissä, vaatteissa ja jalkineissa. Ennaltaehkäisyä ajatellen siis kannattaa välttää mahdollisuuksien mukaan kontakteja toisiin tiloihin (tai ainakin muistaa tautisuojaus!), muistaa hyvä hygienia (kuivat pehkut, puhtaat ruoka- ja juomapaikat), kattaa ulkoilutarha ja ruokkia kanat sisällä (ja välttää luonnonlintujen ruokkimista kanalan lähellä).

Mikäli kanoissa esiintyy joitain tautien oireita, ei eläimiä saa siirtää tilalta pois. Oireista tulee aina soittaa eläinlääkärille ja näytteitä sekä kuolleita lintuja kannattaa lähettää Eviraan tutkittavaksi. Toimenpiteet riippuvat taudin luokituksista. Saneeraustoimenpiteet ovat erittäin työläitä, pitkäaikaisia ja kalliita, joten tautiasioihin todella kannattaa suhtautua harrastajienkin vakavasti!

Alkuperäisrotujen hyödyntäminen Espanjassa

Tutkija Daniel Martin Collado Madridista INIA:sta kertoi, kuinka alkuperäisrotuja on hyödynnetty Espanjassa. Esimerkkirotuina Daniel käytti alkuperäistä sika- ja nautarotua. Iberian sian määrät romahtivat 1970-luvun alussa maatalouden tehostumisen ja afrikkalaisen sikaruton seurauksena. Määrä saatiin kuitenkin nousuun 1980-luvulta, kun lihaa ja rasvaa alettiin markkinoida hyvin laadukkaana ja terveellisenä tuotteena. Tämän rodun rasvasta jopa 75 % on tyydyttämättömiä rasvahappoja.

Iberian sika laiduntaa maaliskuun alusta lokakuun loppuun laitumilla ja metsissä marraskuusta helmikuun loppuun. Metsälaitumilla ne käyttävät ravinnokseen tammenterhoja, joilla ne lihovat ja kasvavat nopeasti. Näin sikarotua on saatu hyödynnettyä myös maisemanhoidossa.

Iberian sialle on perustettu kantakirja ja jalostus- sekä säilytysohjelma. Valintaa tehdään lihan laadun suhteen. Markkinoinnin ja brändäyksen avulla Iberian sian kinkun hinta on saatu nostettua jopa 8-kertaiseksi verrattuna tavallisen sian kinkun hintaan.

Toinen esimerkki Danielin esityksessä oli Avilena-Negra Iberica nautarotu. Rotu elää vuoristossa jopa 1800 metrin korkeudessa. Karjat ovat isoja, niissä on tyypillisesti 100-120 eläintä. Vauraat, alaan perehtyneet tuottajat ovat lähteneet yhteistyöllä kehittämään rotua. Avilena-Negra Iberican liha ei poikkea juurikaan

muista pihviroduista, mutta ne pystyvät tuottamaan lihaa hyvin ankarissa olosuhteissa. Talvella pakkasta voi olla -10 astetta ja kesällä taas + 40 astetta. Keväällä eläimet siirretään vuoristoon ja talveksi ne taas tuodaan laiduntamaan alas metsiin ja laaksoihin.

Tärkeimpänä asiana rotujen selviytymisen ja menestymisen kannalta Daniel piti eläinten kasvattajia. Heidän tulisi olla hyvin organisoituja ja heillä pitäisi olla samat selkeät jalostustavoitteet. Tuote itsessään tulee markkinoida hyvin ja laadun täytyy olla hyvä. Alkuperäisrotujen tuotteiden markkinoinnissa kannattaa huomioida myös kulttuuri- ja ympäristönäkökulmat.

Maatiaiseläin on kasvattajansa ystävä ja työtoveri

Maatiaiskanaseminaarin viimeisenä esiintyjänä Taina Lilja MTT:ltä puhui maatiaiseläinten merkityksestä kasvattajilleen. Tainan mukaan maatiaiseläinten kasvattajia on tutkittu aiemmin vähemmän, joten kyse on suhteellisen uudesta tieteenalasta. Eläin itsessään on pysynyt samana, mutta olosuhteet sen ympärillä ovat muuttuneet. Tuotantoeläimet ovat siirtyneet tuotanto-olosuhteisiin ja samalla lemmikkien määrä ja niiden kanssa vietettävä aika on lisääntynyt.

Maatiaiseläinten kasvattajatyypit jakautuvat karkeasti kolmeen kategoriaan: tuotantosuuntautuneet, tuotesuuntautuneet ja harrastajat. Maatiaisten merkitys kasvattajille on hyvin moninaista. Maatiaisten pitämistä pidetään arvokkaana ja mielekkäänä työnä ja ne tuottavat myös iloa ja mielihyvää. Ne merkitsevät perinteiden ylläpitämistä ja toimeentuloa, harrastuksia ja sosiaalista verkostoa.

Ensi vuoden kesäpäivät – myös Sinä voit vaikuttaa!

Tämän vuoden kesäpäivien antiin osallistujat olivat hyvin tyytyväisiä. Etenkin onnistunut teurastuskurssi sai paljon kiitosta. Ensi vuoden kesäpäiviä pitäisi alkaa jo pikkuhiljaa suunnittelemaan. Missä Sinä toivoisit seminaarin pidettävän ensi vuonna? Minkälaisia aiheita toivoisit seminaarissa käsiteltävän tai olisiko toiveita päivän mittaisille kursseille? Kerro ehdotuksiasi ja ideoistasi sähköpostilla [terhi.nikkonen\(a\)mtt.fi](mailto:terhi.nikkonen(a)mtt.fi) tai puhelimitse 040 757 3498, niin saamme tehtyä seuraavista kesäpäivistä vieläkin paremmat!

